

Studie k pojmu exekuce.

„Exekucí“ v nejširším smyslu rozumíme výkon čehokoliv. Exekucí v užším, normativním smyslu rozumí se výkon povinnosti normou stanovené čili stručněji: výkon normy. V ještě užším, juristickém smyslu míní se pak „exekucí“ zpravidla vynucování plnění povinnosti na tom, kdo, ač jako povinnostní subjekt k tomu jest zavázán, dobrovolně neplní (zdráhá se plniti).

O pojmu exekuce ve zmíněném nejširším smyslu nebude zde jednáno.

Pokud jde o exekuci v užším, normativním smyslu, znamená tato vždy zánik konkrétní normy, stanovivší povinnost, exekucí splněnou. Výkon (exekuce) a zánik normy v tomto smyslu jsou tudíž synonyma a liší se od zániku normy, který nastává jejím zrušením subjektem normotvorným. Povinnostní subjekt přivozuje zánik normy jejím splněním (t. zv. solučním jednáním), normotvorný subjekt může jej přivoditi jejím zrušením.

Z řečeného plyne, že k pochopení určitého jednání jako solučního ve smyslu právě naznačeném je třeba předpokladu existence konkrétní, t. j. v osobě plnicího povinnostního subjektu konkrétní normy. Tato konkretisace nastane tím, že skutková podstata, na jejíž vznik váže jiná, a to vyšší a obecnější norma (na př. určitý předpis obecného zákona občanského), vznik „subjektivní“, t. j. právě konkrétní povinností, se skutečně udála. Takovou skutkovou podstatou může býti jakákoliv událost nebo jakýkoliv děj, po případě i něco, co samo opět lze chápat jako normotvorbu (vznik normy), jak tomu jest na př. při všech t. zv. smluvních právních jednáních. Není však k řečenému chápání určitého jednání jako solučního třeba, aby existence oné předpokládané konkrétní normy byla zvláštním právním řízením předem zjištěna, tedy na př.: aby soudním rozsudkem bylo konstatováno, že určitá smlouva je platná (po právu, t. j. normativně, existuje), nebo správním

rozhodnutím bylo na jisto postaveno, že jistá skutková podstata, zakládající konkrétní subjektivní povinnost (t. j. tvořící konkrétní normu — na př. povinnost platiti určitou daň), skutečně nastala. Kdo by tvrdil, že takového zvláštního právního řízení je třeba, má-li dojiti k solučnímu jednání, tvrdil by zároveň, že nemůže vzniknouti subjektivní povinnost a tudíž ani konkrétní druhotná norma jinak, než na základě autoritativního procesu normotvorného, jakým jest civilní proces soudní nebo proces správní. To znamenalo by pak dále, že konstruoval by sám pojem normy (jako noetickou jednotku normativní) jinak, než se zde děje. O různých možných konstrukcích tohoto základního pojmu nelze však v tomto článku podrobně pojednávat¹⁾.

Normativní, t. j. ryzí nauka právní musí, uvažujíc o exekuci jakožto výkonu povinnosti a tím zároveň jakožto zániku konkrétní normy, předložit si speciální případ, ve kterém obsahem oné konkrétní povinnosti jest normotvorba. Exekuce čili „výkon normy“ (sc. obecné, vyšší) neznamená zde pouze zánik jiné konkrétní normy, nýbrž zároveň i vznik další konkrétní normy. Míjíme zde případy, ve kterých normotvorba jest podle příslušného normového souboru zároveň povinností (orgánní funkce) normotvůrců²⁾. Takové případy nastávají u všech normotvorných „orgánů“, jež normotvorbou vykonávají svou kompetenci. Takovým případem je tedy normotvorná činnost soudce a správního úředníka. Konaje ji, plní tím svou služební povinnost, což znamená, že „vykonává“ obecnou normu nazývanou „služebním“, „disciplinárním“ řádem nebo „pragmatikou“ atd., čímž zanikají konkrétní normy (povinnosti) na základě oné obecné normy v jeho osobě konkretisované a neustále se znovu konkretisující, zároveň však jeho činností vznikají nové konkrétní normy druhotné (jednotlivé rozsudky, pokud se týče rozhodnutí), které, jak svrchu bylo naznačeno, autoritativně zjišťují či konstatují, že určité skutkové podstaty skutečně nastaly. Můžeme tedy soukromé právní jednání (na př. smlouvu) jakožto konkrétní druhotnou normu nazvatí stejně „koncretisací“ obecné vyšší normy (občanský zákon) jako nazýváme i soudní rozsudek, který zjišťuje a

¹⁾ Srovn. k tomu mé Základy filosofie právní, str. 117.

²⁾ Viz blíže mé pojednání „K pojmu právního řízení“ v předešlém svazku této Ročenky.

vyslovuje, že ono právní jednání skutečně nastalo (normativně existuje, t. j. jest platné) konkretisací oné obecné a prvotní normy. Jaký jest však poměr mezi oběma konkretisacemi? Která z obou těchto druhotných norem jest k o n k r e t n ě j š í ? Jaký jest s tohoto hlediska poměr mezi oběma normotvárci („soukromou“ stranou jakožto tvůrcem právního jednání a soudcem jakožto tvůrcem rozsudku)? Která z obou zmíněných druhotných norem (smlouva a příslušný rozsudek) jest „druhotnější“, t. j. nachází se v hierarchii norem, tvořících jednotný právní řád, na nižším stupni? Na tyto otázky ryzí nauka právní dosud ex professo neodpověděla a nestalo se tak zejména ani v mém shora již citovaném loňském pojednání o pojmu „právního řízení“ (následkem čehož se nyní můj článek jeví jako doplněk a pokračování onoho). Mám za to, že možno je uspokojivě zodpověděti pouze s hlediska zde zaujatého, t. j. s hlediska obecného pojmu „v ý k o n u (exekuce) n o r m y“. S něho jeví se pak takto: Pokud vycházíme výlučně z o b s a h u norem, třídíce je podle něho v obecné (abstraktní) a speciální (konkretní), nebude lze činiti zásadního rozdílu mezi normou, obsaženou v t. zv. právním jednání (Rechtsgeschäft) a normou, obsaženou v rozsudku, která autoritativně vypovídá o existenci nebo neexistenci onoho právního jednání čili, jak se obecně praví: v níž dochází k a p l i k a c i abstraktní normy vyššího stupně (na př. občanského zákona) na konkrétní skutkovou podstatu. (Touto skutkovou podstatou jest právě žalobcem tvrzená existence onoho právního jednání.) Ve svém poměru k abstraktní normě vyššího stupně jsou obě normy nižšího stupně — právní jednání (smlouva, testament) a příslušný rozsudek — o b s a h o v ě stejně konkrétní. Jistý rozdíl v této konkrétnosti lze tvrditi teprve tehdy, když „konkrétností“ normy nebudem rozuměti pouze tolik jako „speciálnost“ (lex specialis jako typ normy, týkající se pokud možná malého počtu povinnostních subjektů a pokud možná specialisovaného objektu povinnosti), nýbrž tolik jako v y k o n a t e l n o s t a s i c e v tom smyslu, že na základě jejím lze uskutečniti (přivoditi) povinovanou skutkovou podstatu — t. j. stručněji: povinnost — i p r o t i v ů l i p o v i n o v a n ě h o čili p o v i n n o s t n í h o s u b j e k t u (exekuta). Vycházíme-li pak s povšechného hlediska, že u každého empirického normového souboru a tudíž i právního řádu lze mluvíti o p o v š e c h n ě t e n d e n c i, aby to, co v něm jest stanoveno,

bylo uskutečněno, t. j. jinými slovy, aby svět, jaký jest, podobal se co nejvíce světu, jaký podle onoho normového souboru má být, a předpokládáme-li, že onen normový soubor jest vybudován na povšechné zásadě, která (až na nepatrné výjimky) všeliké nucení povinnostních subjektů ke konání jich povinností monopolisuje v rukách určitých orgánů (veřejných, státních), odnímajíc je těm, kdož na vykonání oněch povinností mají bezprostřední zájem, t. j. tak zvaných „oprávněných“, a předpokládáme-li dále takovou pozitivně-právní úpravu, podle které se i u těchto orgánů jako pravidlo vyhledává, aby před jejich násilným zákrokem proti povinovanému (exekutovi) byla jeho povinnost zvláštním řízením speciální normou (úředním rozhodnutím) konkrétně stanovena čili, jak se někdy i říká, „formalisována“, pak arcif bude se nám úřední rozhodnutí, jehož typem jest t. zv. deklaratorní civilní rozsudek soudní, jevití konkrétnější než příslušné právní jednání, jehož normativní existenci nebo neexistenci rozhodnutí to právě zjišťuje. O větší nebo menší míře konkrétnosti té či oné normy rozhoduje tudíž s hlediska zde zaujatého menší nebo větší míra vzdálenosti její od konečného solučního výkonu. Zaujímá tedy s hlediska této konkrétnosti v hierarchii norem právních ono úřední rozhodnutí, zjišťující existenci, resp. neexistenci soukromého právního jednání, nižší stupeň než toto právní jednání³⁾.

„Solučním výkonem“, jehož blízkost má být podle právě řečeného rozhodnou pro větší nebo menší „konkrétnost“ norem, dlužno zde však rozuměti v první řadě t. zv. faktický výkon. Běžná nauka staví takové „faktické“ výkony velice nejasně v jakousi protivu k výkonům „juristickým“ či „právníckým“.

³⁾ Podrobná odpověď na otázku vzájemného poměru obou těchto relativně konkrétních norem, pokud jde o stupeň jejich právní relevance čili jinými slovy: která z nich jest prvotnější, resp. druhotnější, nespadá do rámce tohoto pojednání. Budiž zde jen stručně k tomu poukázáno, že tvůrci soudních rozsudků a správních rozhodnutí (orgánové státní v širším slova smyslu) jsou vázáni na platná právní jednání soukromá, nemohouce je svými normami nijak rušiti (měniti), pokud ona jsou právě „platná“, t. j. pokud při nich soukromí normotvůrci nevybočili z kompetenčních mezí, právním řádem jejich normotvorbě stanovených, jako jest „dobrý mrav“, „veřejný zájem“ a pod. Naproti tomu jest existence oněch úředních rozhodnutí — opět ve zmíněných mezích, které zde daly by se naznačiti i běžným rozdílem mezi t. zv. dispositivním a kogentním právem — případné pozdější soukromé normotvorbě nesporně k dispozici.

Mluví se proto často o „pouze“ faktických výkonech, činnostech, aktech a pod. a chce se tím patrně říci, že u srovnání s „právními“ výkony nemají tyto „pouze“ faktické výkony žádný juri- stický význam (relevanci) nebo snad aspoň menší, ač jest jasno, že tímto způsobem nelze vůbec konstruovati nějakou protivu mezi „pouze“ faktickými a právními výkony (úkony). Neboť ka ž d ý „výkon“ jest „faktický“, poněvadž tvoří právě to, čemu se říká „skutková podstata“, a možno tudíž nanejvýš rozeznávat „faktické“ úkony právně relevantní a takové, které právně relevantní (ve smyslu pozitivním) nejsou.

Užívám-li proto shora výrazu „faktický“ výkon, činím tak v jiném smyslu než běžná nauka. „Faktickým výkonem“ jest mně každý úkon, který — bez ohledu na to, je-li jinak právně relevantní nebo ne — nelze chápati jako vědomý úkon n o r m o t v o r n ý nebo jako nesamostatnou součást normotvor- ného řízení. Takovým „pouze“ faktickým (a contr. normotvor- ným) úkonem jest na př. zorání pole, zbourání domu, vyučování, válčení atd. atd. Je-li pak takový pouze faktický výkon zároveň výkonem povinnosti, ke které jest někdo zavázán, pak máme co činit se shora vzpomenutým výkonem solučním. I normotvorný úkon může arcif (ale nemusí) býti zároveň úkonem solučním čili povinnostním. Jsou to případy shora již zmíněné, ve kterých normotvorba jeví se jako orgánní povinnost či funkce normotvůrců. Zde dospíváme ke specifickému významu pojmu „výkonu norem“, při kterém nemyslíme v první řadě na pojem soluce: ne to, co tím z a n i k á (t. j. povinnost svým splněním), nás zde zajímá, nýbrž to, co v z n i k á: jest to nová norma, tedy opět povinnost. S tohoto hlediska pak jeví se nám „výkon normy“ jako onen typický postup k o n k r e t i s a c e práva, v němž dochází ke splnutí obou základních představ: t v o r b y a v ý k o n u n o r e m (legis latio a legis executio, „zákonodárství“ a „nalézání práva“), jež je arcif transcendentní imanentnímu chápání normativnímu. Obecná a prvotní norma se zde „vykonává“ tím, že na jejím základě se vydává norma k o n k r e t n í a d r u h o t n á.

Má-li býti „exekuce normy“ (= uskutečnění stavu normou nařizeného) problémem právním (normativním), musí býti chápána jako činnost p o v i n n o s t n í⁴⁾. Nejde tedy o otázku,

⁴⁾ To rozumí se vlastně samo sebou, neboť „výkon normy“ a „výkon povinnosti“ znamená jedno a totéž.

zdali má někdo a kdo právo (= oprávnění) k výkonu toho, co norma nařizuje. Neboť toto případné „právo“ (sc. subjektivní) musí být nutně pouhým derivátem něčí subjektivní povinnosti. Je tedy zejména i pojem „vykonatelnosti“ normy posuzovati s tohoto povinnostního hlediska: „vykonatelná“ jest ona norma, v níž jest subjektivní povinnost subjektu povinnostního do té míry konkretisována, že k soluci není třeba další její konkretisace.

Konstrukce „exekuce“ jako „práva“ nebo „moci“ (mluví se pak o „exekuci moci“ těch či oněch činitelů a pod.) je na snadě zejména s hlediska subjektů normotvorných. Uvažuje se tu o tom, zda-li a do jaké míry přísluší těm činitelům, kteří určitou normu stanovili (tvořili, vydali) také „právo“ či „oprávnění“ ji vykonati, t. j. přivoditi stav, onou normou nařízený a myslí se při tom v první řadě na veřejné úřady a jejich činnost normotvornou. Podobné úvahy jsou, ač vlastní problém exekuce zatemňují, do jisté míry přirozené, uvážíme-li základní poučku normativní teorie, že to, co se jeví s hlediska povinnostního subjektu jako povinované (něco, co má být), jeví se s hlediska subjektu normotvorného jako takové (t. j. nehledíme-li k jeho případné současné povinnostní funkci jako subjektu povinnostního = orgánu státního) jako něco chtěného⁵⁾ a že tudíž onen normotvorný subjekt, pokud na něho pohlížíme jako na empirický zjev, bude míti patrně zájem na tom, aby to, co jako svou vůli v normě jím stanovené vyjádřil, bylo ve světě vnějším také uskutečněno. A je proto nasnadě tázati se, má-li onen normotvůrce vedle své normotvorné funkce i „moc“ či „právo“ (nárok, oprávnění) uskutečniti to, co normou nařídil. To jest však otázka, která svou povahou vymyká se z oboru normativního poznávání. Neboť není patrně věci žádné normy a žádného normového souboru, aby primárně (positivně) stanovil, co kdo může nebo smí, nýbrž jejich věci jest stanoviti, co kdo činiti má, z čehož tudíž plyne, že to, co kdo může nebo smí, může se pouze derivativně (negativně) podávati z toho, co někdo jiný činiti má. Je tedy nikoliv aspekt normotvorného subjektu s jeho „zájmy“, které sleduje stanovením (tvořením) norem, nýbrž aspekt povinnostního subjektu vlastním aspektem poznávání normativního. A

⁵⁾ Viz též Engliš, Národní hospodářství, str. 561.

nemá proto vlastně bez tohoto aspektu vůbec smyslu otázka, zdali ve schopnosti (možnosti) stanovit určitou normu jest obsažena i schopnost (možnost) vykonat to, co v ní jest stanoveno, poněvadž ten, kdo má možnost uskutečnit bezprostředně svou vůli (svůj zájem), nebude tohoto svého cíle dosahovati prostředně (nepřímou) stanovením norem. Ptáme-li se proto, má-li ten či onen normotvůrce „oprávnění“ „vykonávat“ normy jím stanovené (= rozhodnutí jím vydaná), musíme předpokládat, že normotvorba je jeho orgánní (povinnostní) funkcí (jako tomu jest u orgánů státních) a pak ovšem zní otázka takto: je v povinnosti, vydávati určité (sc. druhotné a konkrétní) normy, obsažena zároveň i povinnost (nikoli „oprávnění“) je vykonat? Na tuto otázku dlužno pak arcí odpovědět záporně a to — mimo jiné — již z toho důvodu, že stanovení povinnosti a výkon její jsou podobnými logickými protiklady jako protiklad subjektu normotvorného a povinnostního⁶⁾.

Pohled na právní řád (a jakýkoliv jiný normový soubor) jako na aparát či soustavu prostředků, jimiž lze uskutečnit určité — ať kolektivní nebo individuální — zájmy či záměry, je pohledem navenek nenormativním, nejuristickým přes to, že všechny empirické právní řády takové zájmy či záměry skutečně sledují a že právě toto sledování jest tím, čemu se říká „sociální funkce práva“. A nejuristickou jest i představa státu jako činitele, kterého právní řád, za ním nebo nad ním stojící, opravňuje k určitým aktům, resp. mu je umožňuje⁷⁾. Této představě jest blížká i další, která ve státních orgánech (úřadech, soudech, jednotlivcích) nevidí primárně povinnostní subjekty, vykonávající svými kompetencemi své povinnosti (= normy), nýbrž činitele, kteří s dopuštěním právního řádu svou činností sledují určité záměry a uskutečňují určité zájmy „soukromým“ zájmům protichůdné. Juristickému pojetí jeví se právní řád jako soubor

⁶⁾ Tento protiklad zůstává teoreticky i za předpokladu norem autonomních (a contr. heteronomních).

⁷⁾ Abych odpůrcům normativní teorie ulehčil práci, chej zde anticipovati jejich argumenty proti hořejší tesi: „Cože, stát že by neměl právo vybírat daně, vyučovati děti, vésti války a trestati zločince? Něco podobného může tvrditi jen teorie neznající nebo ignorující konkrétní obsah právního řádu!“

nesčetných povinností, více nebo méně konkretisovaných. Z nich některé přísluší zvláštním povinnostním subjektům, jež zoveme „státními (veřejnými) orgány“, chtějí tím — mimo jiné — naznačiti, že tyto povinnosti lze též v poslední řadě přičítati jedinému ústřednímu subjektu: t. j. státu. Je pak přirozeno, že vůči těmto povinnostním subjektům nemá smyslu tázati se, co tyto „smějí“, co jim jest „dovoleno“ a pod., nýbrž jen, co mají činit, a s tohoto hlediska projevuje se i jasněji nesprávnost názoru, že tito činitelé, jednajíce ve své funkci orgánů, smějí — podobně jako fysický jednatel (biologická jednotka) — vše, co jim právním řádem není výslovně zákázáno, tedy zejména sledovati a uskutečňovati všechny možné „zájmy“, jen pokud jim to není výslovně právním řádem zabraňováno. Jako by právní řád (a každý jiný normový soubor) byl v první řadě aparátém dovolovacím či povolovacím, snůškou různých „svobod“, základních, ba snad dokonce nezczitelných práv atd.! Názoru zde potíranému hová nejspíše naivní antropomorfistická představa státu jako obdoby fysických jednatelů (lidí), o kterých ovšem platí opak shora vzpomenuté zásady, stejně přirozený jako ona, že totiž „mohou“ či „smí“ dělati vše, co jim právní řád výslovně nezakazuje. Relace těchto nesčetných činností k právnímu řádu je právě pouze negativní, t. j. žádná, jinými a obvyklejšími slovy řečeno: právní řád tyto činnosti „neupravuje“. Můžeme sice, chceme-li, tomuto vpravdě nekonečnému počtu pouhých negací přiřaditi stejně nekonečný počet práv (subjektivních oprávnění) každého fysického jednatelce, nesmíme však proto zapomenouti, že při těchto „právech“ jde právě o pouhé negace, t. j. o negativní čili žádné vztahy k právnímu řádu. Vrehol zvrácenosti znamená pak arcif věda, která, ač chce býti vědou o právních normách, nevyhází ve svých úvahách a při svých pokusech o systém od pozitivního předmětu svého poznávání, t. j. povinnosti, nýbrž od jeho poměrně nahodilého protikladu, t. j. subjektivního oprávnění, které znamená, jak shora dovozeno, pouhý negativní vztah jednatelce k právnímu řádu: „míti právo“ k tomu či onomu znamená totiž normativně pouze tolik jako „nemíti povinnost“, vztahující se k tomu či onomu. Tím arcif není řečeno, že výkon takového „práva“ nemohl by býti normativně relevantní skutkovou podstatou, t. j. nemohl konkretisovati subjektivní povinnost někoho jiného.

Úvodem bylo řečeno, že „exekucí“ v užším, juristickém smyslu jest rozuměti v y n u c o v á n í plnění povinnosti na povinnostním subjektu. K tomu je třeba d v o u povinnostních subjektů: jednak toho, kdo, ač je zavázán (dlužníkem), neplní, a pak toho, k jehož orgánům povinností patří případný výkon donucení vůči původně zavázanému. Lhostejno jest, zdali tato orgánní povinnost exekuční může býti konkretisována výlučně na základě zákroku činitele, který jest na plnění původně zavázaného i n t e r e s o v á n (oprávněný, věřitel), nebo zdali snad orgánní povinnost exekuční vzniká i bez takového zakročení, čili jak se říká: *ex officio*. Volba té či oné úpravy jest věci pozitivně-právního ustanovení.

Upozorniti však dlužno, že právě pod zmíněný u ž š í pojem exekuce nespadají případy t. zv. s v ě p o m o c i, pokud by je organizačně-technicky primitivní právní řád snad připouštěl, t. j. případy, kdy oprávněný (věřitel) s á m může otálejícího zavázaného (dlužníka) k plnění donutiti, leda že bychom předpokládali, že k takovému zákroku není pouze o p r á v n ě n (že „smí“, „může“ atd.), nýbrž také přímo p o v i n o v á n.

Rovněž dlužno z pojmu exekuce v užším smyslu vyloučiti případy, ve kterých určití činitelé jako svou orgánní povinnost vykonávají tresty. Jde zde sice také o výkon n u c e n í, avšak toto nucení nevykonává se proto, aby p ů v o d n í povinnost byla plněna, nýbrž proto, že právě plněna nebyla. „Trest“ staví se takto jako druhá typická reakce práva po bok „exekuce“ v užším slova smyslu. Rozdíl možno vyjádřiti i tak, že při exekuci v užším smyslu jde o výkon původních, právním řádem p ř í m o stanovených povinností zákrokem veřejných orgánů, kdežto uložení a výkon trestu (nepřihlížíme-li k t. zv. pořádkovému trestu; viz níže) předpokládá, že nesplnění původní povinnosti, pro které se trest ukládá, nelze již reparovati. Srovn. na př. tyto normy: 1. Nemá se krásti, podváděti, vražditi atd., 2. kdo přes to dopustil se krádeže, podvodu, vraždy atd., má býti potrestán tak či onak, 3. platné smlouvy mají býti plněny, 4. kdo je neplní dobrovolně, má k tomu býti — na zákrok „oprávněného“ nebo po případě: bez takového zákroku (zásada *disposiční* nebo *oficiální*) — donucen.

Velmi mnoho arciž záleží na konstrukci normové jednotky. Chceme na př. toho, kdo byl pravoplatně odsouzen k trestu a na němž má býti tento trest vykonán, považovati v t ě t o j e h o

funkci ještě za povinnostní subjekt, který by měl subjektivní povinnost trest vytrpěti (při čemž by mu bylo dokonce nedovoleno vykonati tento trest sám: na př. samovražda místo popravy), nebo je v této funkci spíše pouhým objektem cizí povinnosti? Kdy přestává v trestním řízení býti tímto subjektem, stává se pouhým objektem? Odpovědi na tyto a jim podobné jiné otázky nemohou býti arcí věcí právní praxe (zákonodárství, judikatury atd.) nýbrž toliko teorie.

Konec konců přesahuje arcí rozlišování mezi exekucí trestů (t. j. soluční výkon konkrétní druhotné normy: „A má býti potrestán“) a exekucí jiných skutkových podstat obor imanentního poznávání normativního, poněvadž tomtu poznávání může při exekuci jíti vždy jen o výkon povinností, při čemž je nerozhodné, zdali takový výkon povinnosti jeví se zároveň jako výkon trestu vůči tomu či onomu činitele nebo snad jako výkon oprávnění toho či onoho činitele. S onoho hlediska pak, které jest imanentnímu normativnímu poznávání transcendentní a zároveň hlediskem praktického normotvůrce, má tento normotvůrce (tedy „stát“ ve své funkci normotvorné) dva prostředky čili sankce, jimiž může výkon povinností jim stanovených a tudíž dosažení „účelů“ jim sledovaných (aspoň do jisté míry) garantovati: jest to buď norma, která hrozí nucením liknavých povinnostních subjektů ke konání těchto povinností, nebo norma trestní, hrozící trestem za nevykonávání jich. Oba druhy norem mají tudíž týž účel: plnění právního řádu (t. j. svět, jaký podle právního řádu má býti, má se pokud možná shodovati se světem, jaký jest). Ovšem že garancie poskytovaná nucením jest (podobně jako garancie trestu) pouze relativní, neboť konec konců jest každá norma *lex imperfecta*: mohu dáti sice plnění jisté povinnosti pod sankci donucení tím, že výkon tohoto donucení učiním opět povinností jiného činitele a že dále konání této povinnosti dám pod další sankci, na př. trestní (jak jest tomu v případě konání soukromosmluvní povinnosti, která jest garantována povinností veřejného orgánu exekučního, kdežto povinnost tato stojí opět pod sankcemi disciplinárními), ale na konec zůstává norma dále již nesankcionovaná a hlídač, kterého nikdo již nehlídá (*quis custodiet custodem?*)

Pravíme-li, že exekuce v užším slova smyslu znamená vynucování povinnosti na povinnostním subjektu (exekutovi),

dlužno tomu v mnoha případech rozuměti cum grano salis. Někdy „jedná“ spíše exekuční orgán než exekut, někdy je otázkou teoretické konstrukce, možno-li v určitém ději spatřovati vynuceně soluční jednání exekutovo. Tak tomu bude na př. při exekuci pro peněžní plnění (zabavení, nucený prodej a pod.). Ze všech exekučních prostředků⁸⁾ — tak nazývá nauka různé způsoby, jimiž má býti přivoděna skutková podstata původní normou (na př. smlouvou) vyžadovaná — je to t. zv. pořádkový trest či pokuta, při kterém jde zcela nesporně o vynucování povinnosti na povinnostním subjektu. Naproti tomu patří případ t. zv. náhradního úkonu, při kterém třetí osoba vykoná povinnost za původně zavázaného (exekuta) a na jeho náklad a nebezpečí, zřejmě do jiné kategorie: dojde zde sice také k realizaci povinované skutkové podstaty, ale někým jiným než původně zavázaným. Je věcí teoretické konstrukce, komu tento náhradní výkon chceme přiřítati: zdali původně zavázanému, nebo exekvujícímu orgánu (úřadu) nebo konečně tomu, kdo úkon skutečně provedl. Při posledních dvou eventualitách šlo by u původně zavázaného (exekuta) vlastně o záměnu v obsahu jeho povinnosti (= původní konkrétní norma by se měnila): na místo původní povinnosti k nezastupitelnému plnění nastoupila by povinnost plnění peněžního.

Bylo již shora k tomu poukázáno, že pouze metanormativní úvaha o tom, že právnímu řádu (přesněji: jeho tvůrci, t. j. státu) musí záležeti na tom, aby to, o čem jest v jeho normách stanoveno, že má býti, bylo ve světě vnějším realizováno, t. j. jinými slovy: aby došlo k uskutečnění účelů právním řádem sledovaných, může vésti k teoretickému názoru, že v kompetenci normotvorné eo ipso jest obsažena i kompetence exekuční (v užším slova smyslu). Vpravdě má se věc jinak: není-li stanoven opak empirickým normotvůrcem, není exekuční povinnost obsažena v oné kompetenci. Je právě úkolem empirického zákonodárce, aby sám vzájemný poměr mezi oběma kompetencemi podrobně stanovil, tedy zejména, aby stanovil,

⁸⁾ Mám při těchto příkladech na mysli onen obor exekučního řízení, který jest mně naukově nejbliže, totiž t. zv. politickou exekuci. Rozumí se však samo sebou, že poučky o obecné teorii o exekuci, které jsou předmětem této studie, musí platiti pro každou úpravu exekučního řízení.

jakého stupně konkrétnosti (konkretisace) musí dosáhnouti norma, aby byla exekvovatelná (vykonatelná), dále kdo musí tuto konkretisaci provést a za jakých předpokladů (t. j. zda ex officio či toliko na žádost určitého činitele, jímž bude zpravidla t. zv. „oprávněný“) atd.

V jednotlivostech dlužno dodat: Nauka o t. zv. exekučních titulech jest výrazem správné myšlenky, že nerozumí se samo sebou, že normotvůrce jest jako takový zároveň exekvent. „Exekučními tituly“ jsou normy, které liší se od jiných norem svou přímou vykonatelností. Zpravidla jsou to konkrétní normy druhotné (rozsudky, rozhodnutí). Výjimečně může i prvotní obecná norma býti přímo exekučním titulem a stačí, přistoupí-li k ní jen určitá konkrétní skutková podstata. Vše to může empiricky normotvůrce (zákonodárce) podle libosti zařídit. Jemu jmenovitě náleží, aby po případě stanovil vztah mezi změnitelností, resp. nezměnitelností konkrétních norem druhotných a jejich vykonatelností a to tak, že prohlásí, že zpravidla pouze nezměnitelné normy toho druhu (které tudíž „vzešly v moc práva“, jak se tomu říká), mohou býti vykonatelné, t. j. exekučními tituly. Nazýváje určité normy exekučními „tituly“, což znamená tolik jako „nároky“, naznačuje tím zákonodárce, že k vykonatelnosti titulu vyžaduje se, aby ten, komu titul (nárok) přísluší, titulu toho skutečně použil, t. j. jinými slovy: exekuce se povoluje, roz. na zákrok „oprávněného“ (strany). V těchto případech tedy právní řád (stát) přenechává svou konečnou realizaci iniciativě soukromých osob. Od nich liší se případy, kdy k výkonu normy dochází „z úřední moci“ (ex officio) a které jsou tudíž obdobou případů, ve kterých řízení, v němž dochází ke vzniku exekučního titulu (t. j. určitého druhu řízení normotvorného), nastává rovněž ex officio, t. j. podle zásady t. zv. oficiální.

Ne každá norma snáší představu své „vykonatelnosti“ v tom smyslu, jak o ní shora byla řeč. Budou to zejména normy stanovící povinnosti negativní (předmětem povinnosti jest zde *omittere, non facere*). Nečinnost pojmově nemůže býti exekvována (vykonána), nýbrž toliko garantována (zaručována), což děje se motivačním působením na povinnosti subjekty a to zpravidla tím způsobem, že se jim hrozí určitými pro ně nemilými následky (tresty) pro případ, že by v nečinnosti

nesetrvali. Této specifické reakce právního řádu na nekonání povinnosti bylo již svrchu vzpomenuáno.

Konečně dlužno připomenouti, že nikoliv vše to, co z e v n ě vystupuje jako samostatná (jednotná) norma (každé „rozhodnutí“, každý „rozsudek“), jest vykonatelné ve smyslu shora naznačeném, nýbrž jen to, co i v n i t ě r n ě (pojmově) jest samostatnou (hotovou, jednotnou) normou. Tak na př. rozhodnutí, jehož obsahem jest výrok o tom, že určitá osoba jest nebo není plnoletou, může sice býti součástí konkrétní normy, ale o sobě není s a m o s t a t n o u n o r m o u (výrazem něčeho, co má býti), a nemůže tudíž také býti exekvovatelné v tom smyslu, ve kterém mluvíme o exekuci n o r e m (povinností). A ovšem ani řízení, které vede k „rozhodnutí“ o plnoletosti oné osoby, nemůže býti považováno za s a m o s t a t n ý p r o c e s n o r m o t v o r n ý (viz o tom blíže mé shora již citované pojednání v loňském svazku této Ročenky). —

Bylo již shora naznačeno, že „výkon“ n o r e m znamená tolik jako jejich r e a l i s a c i. Vede nás tudíž představa a pojem „exekuce“ jaksi k hranicím, na kterých se svět, jaký má býti, stýká se světem, jaký jest. Právní normy, které garantují výkon povinností tím, že stanoví sankce na jejich neplnění (ať je to donucení nebo trest) a výkon těchto sankcí prohlašují opět za povinnosti jiných povinnostních subjektů (exekventů), mají tedy za účel, aby rozpětí mezi světem, jaký je s t (resp. b u d e), a světem, jaký má býti, bylo co nejmenší, čili: svět, jaký je s t, má se co nejvíce podobati světu, jaký (podle právního řádu) má býti.

Stojí-li na jedné hranici mezi oběma světy představa v ý k o n u (exekuce) n o r e m, shledáváme na druhé, jí protilehlé hranici, na které se taktéž oba světy stýkají, výkon j i n ě h o druhu: jest to první, normativními úvahami již nevysvětlitelný a k t n o r m o t v o r n ý, který možno nazvati též ústavorodný (viz mou Soustavu čs. práva státního, II. vyd., str. 57), jehož nevysvětlitelnost spočívá právě v tom, že nelze jej chápati jako výkon, exekuci či realizaci nějaké ještě vyšší a prvotnější normy. Tuto ústavorodnou normu (čili ohnisko příslušného normového souboru; viz tamtéž) dlužno tudíž — jako noetickou (nikoliv přírodovědeckou) h y p o t h e s u — prostě předpokládat podobně jako imanentní přírodovědec nemůže dokazovati existenci svého předmětu poznávání (příroda, svět jaký jest), nýbrž musí

ji prostě předpokládat a omezit se na poznávání z měn, které se v něm odehrávají jakož i na zjišťování případných zákonitosti tohoto dění (odkrývání t. zv. přírodních zákonů). Na prv uvedené hranici styku mezi oběma světy (výkon normy) jest zároveň místo zániku norem: neboť svým splněním povinnosti zanikají, poněvadž svou realizací přibližuje se, jak již řečeno, svět, jaký býti má, světu, jaký jest. Druhá hranice jest místo vzniku norem a tím též světa, jaký býti má, který na tomto místě vykazuje největší odlišnost od světa, jaký jest, neboť možnost rozpětí (diskrepance) mezi oběma světy jest nezbytným noetickým předpokladem pro všelikou činnost normotvornou.

Naznačená zde obdoba mezi děním ve světě vnějším (t. j. světě, jaký jest, čili v přírodě) a děním uvnitř světa, jaký býti má, t. j. uvnitř normového souboru, kde toto dění projevuje se neustálým vznikáním a zanikáním norem, jest velice lákavá⁹⁾, avšak nesmí se přepínati. Zejména jest si při ní vždy uvědomiti, že zásadní východisko této obdoby, totiž dynamické (na rozdíl od statického), znamená pro přírodovědecké poznávání ryzí imanenci, kdežto pro poznávání normativní jest hlediskem transcendentním.

⁹⁾ Srovn. o této době mé *Základy filosofie právní*, str. 17.